

כי טובים דודיך מיין

לימדו את המדרש - מה הנושא המשותף לכל הדרשות?
הבנת הדו שיח בין ר' יהושע לר' ישמעאל במדרש קשה השוו לנוסח המשנה המובא בהמשך
שיר השירים רבה (וילנא) פרשה א
א כי טובים דודיך מיין
תמן תנינן שאל רבי ישמעאל את ר' יהושע שהיו מהלכין בדרך מפני מה אסרו את גבינת הגוים אמר לו מפני
שמעמידן אותה בקיבת נבלה,
אמר לו והלא קיבת העולה חמורה מקיבת נבלה ואמרו כהן שדעתו יפה שורפה חיה ומה שורפה חיה גמיע לה
ואמר ר"ש בן לקיש עשו אותה כשותה בכוס מזוהם לא נהנה ולא מועיל,
א"ל א"כ למה לא אסרו בהנייה והשיאו לדבר אחר אמר לו ישמעאל אחי היאך אתה קורא כי טובים דודיך
מיין או דודיך מיין אמר לו אין הדבר כך שהרי חבירו בא לימד עליו כן לריח שמניך טובים,
ולמה לא גלה לו א"ר יונתן מפני שבקרוב אסרוה ורבי ישמעאל היה קטן
ר"ש בן חלפתא ורבי חגי בשם רבי שמואל בר נחמן כתיב (משלי כז) כבשים ללבושך כבשים כתיב בשעה
שתלמידך קטנים תהיה מכבש לפניהם דברי תורה, הגדילו ונעשו ת"ח תהי מגלה להם סתרי תורה,
תני רשב"י ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם מה שימה זו אינה נגלית לכל אדם כך הן דברי תורה
ר' הונא בעי ור' חמא בר עוקבא מקשי אם להפליגו היה מבקש היה לו להפליגו מחמשה הכרעות שבתורה
ואלו הן שאת ארור מחר משוקדים וקם, הלא אם תטיב שאת או שאת אם לא תטיב, א"ר תנחומא אית לי
חורי ובני יעקב באו מן השדה כשמעם או כשמעם באו מן השדה,
א"ר יצחק כתיב ואותי צוה ה' יש דברים שאמר לי ביני לבין עצמי ויש דברים שאמר לי לומר לבני,
א"ר אילא יש דברים שמשיקין אותן על פה כיצד כתוב א' אומר (תהלים קיט) בלבי צפנתי אמרתך למען לא
אחטא לך וכתוב אחד אומר בשפתי ספרתי כל משפטי פיך באי זה צד יתקיימו ב' כתובים הללו אלא כ"ז שהיה
עירא היאירי רבו של דוד קיים בלבי צפנתי אמרתך כיון שנסתלק בשפתי ספרתי.

ב ד"א כי טובים דודיך מיין דברי תורה דומין זה לזה, דודין זה לזה, קרובין זה לזה, המד"א או דודו או בן
דודו אך מעין ובור מקוה מים שמכשירין שנאמר וכי יתן מים על זרע
שמעון בר אבא בשם ר' יוחנן חביבין דברי סופרים מדברי תורה מה טעם וחכך כיון הטוב,
חברייא בשם רבי יוחנן חביבין דברי סופרים מדברי תורה שנאמר כי טובים דודיך מיין האומר אין תפילין
לעבור על דברי תורה פטור, ה' טוטפות להוסיף על דברי סופרים חייב,
ר' אבא בר כהנא בשם ר' יהודה בן פזי שמע ליה מן הדא א"ר טרפון אני הייתי בא כדרך והייתי לקרות כדברי
בית שמאי וסכנתי בעצמי מפני הלסטין, את חמי (בא וראה) אם לא קרא היה עובר על מצות עשה בלבד
עכשיו שקרא נתחייב בנפשו, הוי חביבין דברי סופרים מדברי תורה,
רבי חנינא בריה דרבי אדא בשם רבי תנחום בר אחא אמר וחמורים מדברי תורה ונבואה כתיב (מיכה ב) אל
תטיפו יטיפון, משל למלך ששלח פלמנטרין שלו למדינה על אחד מהן כתב אם מראה לכם חותמי וסימנטרין
שלי האמינו לו ואם לאו אל תאמינו לו, ועל אחד מהם כתב אפי' אינו מראה לכם חותמי וסימנטרין שלי
האמינו לו, כך בדברי נבואה כתיב (דברים יג) כי יקום בקרבך נביא, בדברי סופרים כתיב (שם /דברים/ יז) על
פי התורה אשר יורוך אשר תורך התורה אין כתיב כאן אלא אשר יורוך, ועל המשפט אשר תאמר אין כתיב
כאן אלא אשר יאמרו לך, לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל על הימין שהוא ימין ועל השמאל
שהוא שמאל שמע להם ואפילו שיאמרו לך על הימין שהוא שמאל ועל השמאל שהוא ימין.

ג ד"א כי טובים דודיך מיין נמשלו ד"ת במים ביין בשמן בדבש וחלב, במים (ישעיה נה) הוי כל צמא לכו
למים מה מים מסוף העולם ועד ... כך תורה מסוף העולם ועד ..., מה מים חיים לעולם ... כך
תורה חיים לעולם ..., א"ר חמא בר עוקבא מה המים מגדלין את

הצמחים כך ד"ת מגדלין את כל מי שהוא עמל בהן כל צרכן, אי מה המים מבאישים ומחמיצים בקנקן אף ד"ת כן ת"ל יין מה יין כל זמן שהוא מתיישן בקנקן משתבח כך ד"ת כל זמן שהם מתישנין בגופו של אדם הן משתבחין בגדולה, אי מה המים אינן ניכרין בגוף אף ד"ת כן ת"ל יין מה היין ניכר בגוף כך דברי תורה נכרין בגוף ומרמזין ומראין באצבע ואומר זה הוא תלמיד חכם, אי מה המים אין משמחין את הלב יכול אף דברי תורה כן ת"ל יין מה יין משמח את הלב דכתיב (תהלים קד) ויין ישמח לבב אנוש כך דברי תורה משמחין הלב שנאמר (שם /תהלים/ יט) פקודי ה' ישרים משמחי לב, ... אי מה השמן מר מתחלתו ומתוק בסופו יכול אף דברי תורה כן ת"ל דבש וחלב מה הם מתוקין אף ד"ת מתוקין שנאמר (שם /תהלים/ יט) ומתוקים מדבש, אי מה דבש יש בו קצרים יכול אף דברי תורה כן ת"ל חלב מה חלב נקי אף דברי תורה נקיים דכתי' (איוב כח) לא יערכנה זהב וזכוכית, אי מה חלב תפל יכול אף ד"ת כן ת"ל דבש וחלב....

1. הסיפור על ר' ישמעאל ור' יהושע מובא במשנה במסכת עבודה זרה – אין צורך להתעכב על פרטי ההלכה והטיעונים רק הדינמיקה בשיחה:

משנה מסכת עבודה זרה פרק ב משנה ה

אמר רבי יהודה שאל רבי ישמעאל את רבי יהושע כשהיו מהלכין בדרך
אמר לו מפני מה אסרו גבינות העכו"ם
אמר לו מפני שמעמידין אותה בקיבה של נבלה
אמר לו והלא קיבת עולה חמורה מקיבת נבלה ואמרו כהן שדעתו יפה שורפה חיה ולא הודו לו (אבל אמרו אין נהנין ולא מועלין)
חזר אמר לו מפני שמעמידין אותה בקיבת עגלי ע"ז
אמר לו אם כן למה לא אסרו בהנאה
השיאו לדבר אחר אמר לו ישמעאל אחי היאך אתה קורא (שיר /השירים/ א') כי טובים דודיך מיין או כי טובים דודיך אמר לו כי טובים דודיך אמר לו אין הדבר כן שהרי חבירו מלמד עליו לריח שמניך טובים:
- מה פירוש השיאו לדבר אחר? מדוע?
- עיינו בפסוק כתנ"ך – מהם האפשרויות השונות לקרוא הביטוי 'דודיך מיין?' מה שאל ר' יהושע

2. מקור המדרש בירושלמי:

תלמוד ירושלמי מסכת עבודה זרה פרק ב דף מא טור ג ה"ז

מפני מה לא גילה לו אמר ר' יוחנן מפני שבקרוב אסרום ורבי ישמעאל היה קטן
רבי חונייה אמר רבי חמא בר עוקבא מקשי אם להפליגו בדברים היה מבקש היה לו להשיאו בחמש השאות שבתורה ואילו הן שאת ארור מחר משוקדים וקם הלא אם תיטיב שאת או שאת אם לא תיטיב כי באפם הרגו איש וברצונם עקרו שור ארור או ארור אפם כי עז ויאמר משה אל יהושע צא הלחם בעמלק מחר או מחר אנכי נצב על ראש הגבעה ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים או משוקדים כפתריה ופרחיה ויאמר יי' אל משה הנך שוכב עם אבתיך וקם או וקם העם הזה וזנה
ר' תנחומא מוסיף הדא ובני יעקב באו מן השדה כשמעם או כשמעם ויתעצבו האנשים
אמר ר' לא יש דברים שמשיקין עליהן את הפה היכמה דאת אמר ישיקני מנשיקות פיהו
א"ר יצחק כתיב ואתי צוה יי' אותי ואתי נאמר לי דברים שנאמר לכם ונאמר לי דברים שנאמר ביני לבין עצמי

רבי שמעון בן חלפותא ר' חגי בשם ר' שמואל בר נחמן כבשים ללבושך ומחיר שדה עתודים כבשים כתיב הא כיצד בשעה שתלמידין קטנים כבוש לפניהן דברי תורה הגדילו ונעשו כעתודים גלה להם רזי תורה ודא מסייעה למה דתני ר' שמעון בן יוחי ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם מה הסימה הזאת אינה נגלית לכל ברייה כך אין לך רשות לשקע את עצמך בדברי תורה אלא לפני בני אדם כשירין
- מלבד שינוי סדר הדרשות יש גם הבדלים בנוסח של הדרשות במדרש לנוסח בירושלמי - נסו להסביר את ההבדלים.

3. מדוע השיאו לדבר אחר

תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף לה עמוד א

השיאו לדבר אחר וכו'. מאי +שיר השירים א+ כי טובים דודיך מיין? כי אתא רב דימי אמר, אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה: רבש"ע, עריבים עלי דברי דודיך יותר מיינה של תורה. מ"ש האי קרא דשיליה? אר"ש בן פזי, ואיתימא ר"ש בר אמי, מרישיה דקרא קא"ל: +שיר השירים א+ ישקני מנשיקות פיהו, אמר ליה: ישמעאל אחי, חשוק שפתותיך זו בזו ואל תבהל להשיב.

מ"ט? אמר עולא, ואיתימא רב שמואל בר אבא: גזרה חדשה היא ואין מפקפקין בה. מאי גזירתא? אר"ש בן פזי אמר ריב"ל: משום ניקור. ולימא ליה: משום ניקור! כדעולא, דאמר עולא: כי גזרי גזירתא במערבא, לא מגלו טעמא עד תריסר ירחי שתא, דלמא איכא איניש דלא ס"ל ואתי לזלולי בה.

- מה הנימוק להתחמקות של ר' יהושע לפי הבבלי?

- מה בין ההסבר של הבבלי להבדל של הירושלמי?

4. חמש מקראות שאין להם הכרע

מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מס' דעמלק בשלח פרשה א ד"ה ויאמר משה

איסי בן יהודה אומר חמשה דברים יש שאין להם בתורה הכרע שאת ארור מחר משוקדי' וקם שאת מנין הלא אם תיטיב שאת או שאת ואם לא תיטיב (בראשית ד ז) ארור אפס כי עז (שם/בראשית/ מט ז) או כי באפס הרגו איש וברצונם עקרו שור ארור מחר אנכי נצב על ראש הגבעה או צא הלחם בעמלק מחר משוקדים כפתוריה ופרחיה (שמות כה לד) או במנורה ארבעה גביעים משוקדים וקם העם הזה וזנה (דברים לא טז) או הנך שוכב עם אבותיך וקם אלו חמשה דברים יש בתורה שאין להם הכרע.

- מדוע היה לו להפליגו דווקא לנושא זה?

- כיצד תורם סיפור זה לתושבה בשאלה הקודמת?

תלמוד בבלי מסכת שבת דף לא עמוד א

תנו רבנן: מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי, אמר לו: כמה תורות יש לך? אמר לו: שתיים, תורה שבכתב ותורה שבעל פה. אמר לו: שבכתב - אני מאמינך, ושבעל פה - איני מאמינך. גיירני על מנת שתלמדני תורה שבכתב. גער בו והוציאו בניזיפה. בא לפני הלל - גייריה, יומא קמא אמר ליה: א"ב ג"ד, למחר אפיך ליה. אמר ליה: והא אתמול לא אמרת לי הכי? אמר לו: לאו עלי דידי קא סמכת? דעל פה נמי סמוך עלי!

5. האם קיבל ר' ישמעאל את דעת ר' יהושע:

מסכתות קטנות מסכת כלה רבתי פרק ט הלכה כ

תנן התם, האומר אין תפלין לעבור על דברי תורה, פטור, חמש טוטפות להוסיף על דברי חכמים, חייב. מני ר' ישמעאל הוא, דאמר כי טובים דודיך מיין.

6. עירא היאירי

מיהו ראו שמואל ב כ כו. השוו את סיום פסקא א במדרש לגמרא בעירובין:

תלמוד בבלי מסכת עירובין דף סג עמוד א

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל המורה הלכה בפני רבו ראוי להכישו נחש, שנאמר +איוב ל"ב+ וענן אליהו בן ברכאל הבוזי ויאמר צעיר אני לימים וגו' על כן זחלתי, וכתוב +דברים ל"ב+ עם חמת זחלי עפר. זעירי אמר רבי חנינא: נקרא חוטא, שנאמר +תהלים קי"ט+ בלבי צפנתי אמרתך למען לא אחטא לך. רב המנונא רמי: כתיב בלבי צפנתי אמרתך וכתוב +תהלים מ'+ בשרתי צדק בקהל רב! לא קשיא; כאן - בזמן שעירא היאירי קיים, כאן - בזמן שאין עירא היאירי קיים.

מקבילה לסיפור מופיעה בתוספתא:

תוספתא מסכת פרה (צוקרמאנדל) פרק י הלכה ג

מעשה בר' ישמעאל שהיה מהלך אחר ר' יהושע אמר לו הטהור לחטאת שהסיט את המפתח שהוא טהור של תרומה מהו טמא או טהור אמר לו טמא אמר לו ולמה אמר לו שמה היתה בידו טומאה ישנה או שמה ישכח ויסיט את הדבר הטמא אמר לו וכי אינו אלא שהסיטו ודיי אבל נראין דבריך בדבר הראוי לטמא מדרס או שמה היתה בידו טומאה ישנה או שמה ישכח ויסיט את הדבר הטמא השיאו לדבר אחר אמר לו ישמעאל אחי היאך אתה קורא כי טובים דודיך מיין או כי טובים דדיך מיין אמר לו כי טובים דדיך אמר לו אין הדבר כן שהרי חברו מלמד עליו לריח שמניך טובים וחכמים אומרים הטמא מדף והטהור אינו מדף הטמא שאמרו טמא מת ולא טמא מדף: